

Pesticidplan 2004 – 2009

for nedsættelse af pesticidanvendelsen og
pesticidbelastningen

Miljøministeriet

Fødevareministeriet

Indledning

Pesticider bruges til at bekæmpe ukrudt, skadedyr og svampesygdomme i landbrug, skovbrug, frugtavl og gartneri (erhvervsmæssig brug) samt på offentlige arealer og i private haver (ikke-erhvervsmæssig brug).

Regeringsgrundlaget og "Danmarks Nationale Strategi for Bæredygtig Udvikling: Fælles Fremtid – udvikling i balance" slår fast, at anvendelsen af pesticider skal minimeres i størst muligt omfang. Produkter med uacceptable effekter på sundhed og miljø skal forbydes.

Brugen af pesticider rammer ikke alene skadevoldere, men også den øvrige flora og fauna, ligesom rester af pesticider vil kunne spredes til omgivelser og forekomme i fødevarer.

Indsatsen skal derfor bygge på såvel en effektiv godkendelsesordning som en minimering af forbruget af pesticider til et niveau, der er foreneligt med en rentabel dyrkning. En sådan indsats skal bl.a. bidrage til fortsat at sikre rent grundvand og rene fødevarer.

Det er således regeringens mål at sikre en aktiv og restriktiv regulering af pesticider – også i EU. Danmark skal være blandt de bedste til at nedbringe forbruget af pesticider, og beskytte miljøet og minimere restkoncentrationer af pesticider i fødevarerne.

Udgangspunktet og grundlaget for planen er de grundige analyser, der blev gennemført af Bichel-udvalget.

Der er gennem mange år opbygget en stor viden om muligheder for at reducere forbruget af pesticider, og om hvordan metoder til nedbringelse af pesticidanvendelsen kan omsættes i praksis. Den viden skal nu i størst muligt omfang bringes i anvendelse ude hos brugerne af pesticider. En evaluering med en sammenfatning af de seneste års viden vedlægges.

Ved udgangen af 2002 var behandlingshyppigheden reduceret til 2,04, der var blevet udlagt godt 8000 ha sprøjtefrie randzoner langs målsatte vandløb og søer, og det økologiske areal var på ca. 180.000 ha.

Ordningen med arealstøtte til fordel for økologisk jordbrug er et frivilligt virkemiddel, der bla. er etableret til at understøtte kvælstofmålsætningerne i Vandmiljøplan II. Økologisk jordbrug medvirker samtidig til at nedbringe pesticidanvendelsen i landbruget.

For at fastholde en positiv udvikling i arealer, der dyrkes efter økologiske retningslinier, er støtteordningen for økologisk landbrug blevet udviklet og gjort mere smidig. Endvidere vil arealer, der drives på samme miljøvenlige vilkår som økologernes, fra 2004 kunne opnå arealstøtte uden at der samtidig stilles krav om en økologi-autorisation.

I forbindelse med den forestående evaluering af Vandmiljøplan II og i forbindelse med forberedelse af VMPIII, vil der indgå en vurdering af økologisk omlægning som frivilligt virkemiddel.

Regeringen vil i EU og andre internationale fora arbejde for at belastningen fra og anvendelsen af pesticider minimeres. Dette vil bl.a. ske i forbindelse med den kommende ændring af Direktivet om markedsføring af plantebeskyttelsesmidler, samt i forhandlingerne om den tematiske strategi for en bæredygtig anvendelse af pesticider i EU. Samtidig fastsættes der maksimalgrænseværdier for pesticidrester i fødevarer. Regeringen støtter fastsættelse af en maksimalgrænseværdi på LOD-niveau (den analytiske detektionsgrænse) for stoffer der ikke er omfattet af EU MRLs i forslaget til pesticidforordning om maksimalgrænseværdier, der pt. er under forhandling.

Nedsættelse af pesticidanvendelsen i landbruget

Det er regeringens mål

at behandlingshyppigheden i landbruget skal nedsættes til 1,7 ved udgangen af 2009 opgjort efter den i Bichel-udvalget anvendte beregningsmetode

fremme omlægning til pesticidfri dyrkning

Bichel-udvalgets driftsøkonomiske analyser var baseret på de økonomiske forudsætninger, der var gældende i 1995/96 samt det daværende vidensniveau om de landbrugsmæssige muligheder for at nedsætte anvendelsen af pesticider. Der er nu som led i evalueringen gennemført en opdatering af analyserne til 2000/2001-niveau.

Bichel-udvalgets konkluderede, at behandlingshyppigheden i løbet af 5-10 år kunne nedsættes 30 – 40 pct. uden væsentlige driftsøkonomiske konsekvenser. De nye analyser understøtter Bichel-udvalgets konklusion om, at det er muligt at reducere pesticidanvendelsen uden væsentlige driftsøkonomiske konsekvenser.

Målet om en behandlingshyppighed på 1,7 skal nås ved:

fokuseret rådgivningsindsats på bedriftsniveau, således at den eksisterende viden bringes ud til landmændene.

En fokuseret indsats for at bringe den eksisterende viden ud til bedrifter, der ikke tidligere har fået denne rådgivning-vil sikre en målrettet udnyttelse af de allerede indhøstede erfaringer.

Der vurderes, at der efter 2009 vil være et potentiale for at reducere pesticidanvendelsen udover det niveau, som de hidtidige analyser har påvist muligt. F.eks. kan udbredelse af beslutningsstøttesystemer til flere landmænd medvirke til en yderligere nedsat pesticidanvendelse, ligesom der vurderes at være et potentiale i øget anvendelse af præcisionsdyrkning, hvor pesticiderne anvendes på de områder på planten eller jorden, hvor skadegørerne befinder sig. Der vil på den baggrund blive iværksat projekter under Pesticidforskningsprogrammet. Der vil blive fokuseret på videre udvikling af plantebeskyttelsesmetoder og -strategier, herunder udvikling af nye teknologier, som kan fremme anvendelsen af helt eller delvist mekanisk ukrudtsbekæmpelse. Det vil være en forudsætning, at de udviklede metoder kan bringes i anvendelse indenfor en overskuelig årrække.

Målet om pesticidfri dyrkning fremmes gennem støtte til omlægning og drift af økologisk landbrug. Endvidere etableres en ordning med miljøbetinget støtte (MB). MB-støtte ydes i forhold til arealer, der dyrkes efter samme retningslinier som økologernes mht. pesticider og

kvælstof men uden krav om økologisk autorisation. Af Finansloven for 2004 fremgår, at der i 2004 er afsat 515,5 mio. kr. til denne ordning. Heraf overføres 257,7 mio. kr. fra EU, og der overføres uforbrugte midler på 111 mio. kr. Beløbet vil i de følgende år være 240,6 mio. kr. pr. år. Heraf overføres 120,3 mio. kr. fra EU.

Nedsættelse af pesticidbelastningen i gartneri og frugtavl

Det er regeringens mål

at miljø og sundhedsbelastningen fra pesticidanvendelsen i gartneri og frugtavl skal nedsættes mest muligt

at restkoncentrationsindholdet i dansk producerede fødevarer er mindst muligt.

Der er som opfølgning på Bichel-udvalgets anbefalinger gennemført en omfattende analyse af mulighederne for at nedsætte pesticidbelastningen i gartneri og frugtavl (Kirsten Jensen Udvalget).

Analysen viser, at disse erhverv har et relativt højt forbrug af pesticider. Samtidigt anvendes produkterne fra disse erhverv ofte som fødevarer. En nedsættelse af pesticidanvendelsen vil derfor medføre en nedsættelse af miljøbelastningen samt i indholdet af pesticidrester i fødevarer.

Analysen viser også, at det ikke som for landbrugserhvervet er muligt at fastsætte konkrete reduktionsmål. Dette skyldes dels, at forbrugsstatistikkerne ikke er tilstrækkeligt detaljerede, dels at afgrøderne er højværdiafgrøder, hvor en fejlslagen bekæmpelse af skadevoldere vil kunne medføre meget betydelige tab.

Værktøjerne for at nå målet vil på den baggrund være:

målrettet rådgivning og information af gartnere og frugtavlere med henblik på at nedsætte pesticidanvendelsen og –belastningen.

forskning og udvikling af metoder i forbindelse med udbringning af pesticider i gartneri og frugtavl, således at restkoncentrationer i fødevarer og eksponeringen af miljøet nedsættes øget fokus på restkoncentrationsniveau i fødevarer.

Kirsten Jensen Udvalget har anbefalet rådgivning, information og kontrol som centrale elementer i en strategi for at få nedsat pesticidanvendelsen. Endvidere har udvalget anbefalet yderligere forskning og udvikling indenfor forebyggelse og bekæmpelse af skadevoldere, sprøjteteknik, ukrudtsbekæmpelse og beslutningsstøttesystemer, idet der skal ske en prioritering af indsatsen, således at der opnås den største nedsættelse af pesticidanvendelsen og belastningen.

Der vil som anbefalet af udvalget blive fokuseret på de afgrøder, hvor fødevarer sikkerhed og – kvalitet kan forbedres gennem en nedsættelse af pesticidrester i produkterne.

Den øgede fokus skal opnås gennem landbrugets og gartnerbrugets rådgivning samt i forbindelse med myndighedernes vurdering af restkoncentrations indhold ved regelret anvendelse.

For hver enkelt hovedafgrøde såsom jordbær, æbler, pærer, gulerødder og salat vil der i 2004 blive udarbejdet dyrkningsvejledninger (datablade) med konkrete anvisninger til avlerne om, hvordan og hvor meget at pesticidforbruget kan reduceres, således at disse vejledninger kan bringes i anvendelse ude hos de enkelte avlere senest 2005.

Sigtet med databladene er således at nedsætte forbruget af pesticider. Databladene giver mulighed for, at den enkelte gartner eller frugtavl kan vurdere eget forbrug i forhold til angivelserne i databladene. Hermed synliggøres effekten af initiativet også for den enkelte avler. I forbindelse med den særlige status for opfyldelsen af den samlede strategi vil effekten af initiativet blive vurderet.

Der vil derudover i 2004 blive afsat 300.000 kr. til udarbejdelse af et katalog til avlerne om, hvordan pesticidforbruget i gartneri- og frugtavl kan reduceres mest muligt. Kataloget udarbejdes med deltagelse af forskere, avlere og konsulenter og med udgangspunkt i de nyeste resultater fra forskning og praksis om alternative strategier og reduceret brug af pesticider.

Både dyrkningsvejledningerne og kataloget vil blive stillet omkostningsfrit til rådighed for avlerne og forventes derved at medvirke til at reducere antallet af sprøjtninger i erhvervet.

Der er endelig peget på behov for og effekten af at skærpe kontrollen med bl.a. sprøjteudstyr. Arbejdsgruppen vedrørende koordination af offentlige kontrolopgaver har deltagere fra bl.a. Kommunernes Landsforening, m.fl. arbejder i øjeblikket med en analyse af hele kontrolområdet, herunder bl.a. kontrolordninger for pesticider på landbrugsbedrifter.

Restriktiv godkendelsesordning

Det er regeringens mål:

- at godkendelsesordningen løbende revideres i takt med den nyeste viden.
- at vilkårene for anvendelsen af pesticider overholdes
- at restindholdet af pesticider i fødevarer skal være så lavt som muligt
- at der skal ske en effektivisering af godkendelsesordningen.

For at nå målene vil der:

- under Pesticidforskningsprogrammet blive gennemført projekter om forebyggelse af de miljø- og sundhedsmæssige konsekvenser af pesticidanvendelsen
- blive iværksat en forstærket informationskampagne fra Dansk Landbrug om randzoner og punktkilder, samt overholdelse af vilkår.
- ske en styrket indsats i forhold til fastsættelsen af grænseværdier for restindhold af pesticider i fødevarer

Godkendelsesordningen er baseret på den eksisterende viden om effekterne af pesticidanvendelsen. Denne viden skal løbende opdateres med henblik på at imødegå fremtidige miljø- og sundhedsskader fra anvendelsen af pesticider.

Der vil derfor i perioden frem til udgangen af 2009 under Pesticidforskningsprogrammet blive udbudt projekter med henblik på at øge vores viden om de miljø- og sundhedsmæssige konsekvenser. Denne viden vil indgå i den løbende forbedring, der sker af godkendelsesordningen både nationalt og internationalt.

En væsentlig forudsætning for, at brugen af pesticider ikke giver uacceptable effekter på sundhed og miljø er, at vilkår knyttet til godkendelsen, såsom brug af værnemidler, afstand til vandløb, maksimal doseringer og tid fra sprøjtning til høst m.m., følges nøje.

Regeringen ønsker at skærpe brugernes opmærksomhed på betydningen af, at godkendelsesvilkår overholdes. Det er derfor aftalt med Dansk Landbrug, at landbrugets konsulenttjeneste vil iværksætte en oplysningsindsats herom. Landbrugets konsulenttjeneste vil herudover iværksætte en oplysningsindsats omkring randzoner og punktkilder.

Fødevarer sikkerhed for animalske produkter starter ved sikre foderstoffer. Regeringen vil derfor øge fokus på restindhold af pesticider i foderstoffer. I Fødevarerministeriet gennemføres en undersøgelse af restindholdet af pesticider i dansk produceret korn. Undersøgelsen afsluttes ultimo 2003, hvorefter der vil blive taget stilling til eventuelle yderligere initiativer.

Øvrige initiativer til beskyttelse af grundvandet

Det er regeringens mål

at godkendte pesticider ikke udvaskes til grundvandet over grænseværdien.

For at sikre dette fastholdes en restriktiv godkendelsesordning. Regeringen vil derudover:

sikre Varslingssystemet

videreudvikle projektet med etablering af det faglige grundlag for at udpege områder, der er særligt følsomme for pesticidudvaskning

reducere pesticidbelastningen fra punktkilder

- Varslingssystemet

Som en ekstra sikring af godkendelsesordningen vil regeringen forsætte Varslingssystemet i 2004 og til og med 2009. Sigtet er, at varslingssystemet også skal fortsætte efter 2009.

De hidtidige resultater fra Varslingssystemet bekræfter, at godkendelsesordningen er effektiv. Af de foreløbigt 24 undersøgte stoffer er der alene for to stoffer påvist udvaskning til øvre grundvand, herunder drænvandet over grænseværdien. I disse tilfælde er godkendelserne henholdsvis ændret og indledt forbudsprocedure.

- Pesticidfølsomme områder

En yderligere sikring af grundvandet kan opnås ved at udpege områder, hvor der er størst risiko for forurening, således at der kan indgås dyrkningsaftaler med landmænd for at minimere risikoen for forurening af grundvandet. Sigtet vil dermed være at beskytte grundvandet i de mest følsomme områder.

Projektet om etablering af det faglige grundlag for at udpege sådanne områder har vist, at det formentligt er muligt at udpege de sandjorder, der er mest følsomme for pesticidudvaskning. Ved den endelige afrapportering af projektet ved udgangen af 2003 vil det blive vurderet, hvordan projektet kan videreudvikles til eventuelt også at omfatte lerjorde.

- Øget fokus på punktkilder

På arealer, hvor sprøjteudstyr vaskes efter brug eller hvor der påfyldes pesticider, kan der forekomme høje udledninger af pesticider på et meget lille areal. Erfaringerne fra

pesticidhandlingsplan II viser, at en række landbrug f.eks. fortsat vasker sprøjteudstyr på grusbelagte arealer, hvor der er stor risiko for udvaskning til grundvandet.

Derfor vil der i fortsættelse af eksisterende aktiviteter blive gennemført rådgivning overfor den enkelte landbrugsbedrift med henblik på at reducere punktkildebelastningen.

Der vil endvidere blive fastsat nærmere regler for påfyldning af sprøjtemidler samt vask af sprøjteudstyr på befæstede arealer.

Når udkast til nye regler foreligger, vil disse blive drøftet med parterne bag planen.

Udlægning af randzoner/beskyttelse af overfladevand

Det er regeringens mål

at der udlægges 25.000 ha sprøjtefri randzoner langs målsatte vandløb og søer ved udgangen af 2009

Det er skønsmæssigt vurderet, at der ved udgangen af 2002 er sprøjtefri randzoner på godt 8000 af de forudsatte 20.000 ha. Af de etablerede randzoner hidrører ca. en fjerdedel fra økologiske arealer. Et projekt udført af Danmarks Miljøundersøgelser viser, at udlægning af randzoner kan begrænse indholdet af pesticidrester i vandmiljøet. Derfor er det målsætningen at øge arealet til ca. 25.000 ha.

Værktøjerne for at nå målene er

en forstærket informationskampagne fra Dansk Landbrug om udlægning af randzoner under bl.a. hektarstøtteordningen

øget rådgivning af landmænd på bedriftsniveau om udlægning af randzoner

økologisk omlægning samt omlægning til anden pesticidfri dyrkning

Der er bl.a. under braklægningsordningen mulighed for kompensation for landmændene ved udlægning af randzonerne.

Rådgivning om udlægning af randzoner vil blive indbygget i den fokuserede rådgivning på bedriftsniveau.

Der udarbejdes en årlig status for udlægning af randzonerne. Derudover undersøges mulighederne for en omlægning af landbrugsstøtten med henblik på at fremme udlægning af randzonerne nærmere.

Grønnere pesticidafgift

Mulighederne for at gennemføre en provenuneutral omlægning af pesticidafgiften til i højere grad at være baseret på midlernes miljøeffekter undersøges nærmere.

Det offentliges anvendelse af pesticider

Det er regeringens mål, at det offentliges minimering af pesticidanvendelsen fastholdes. Kommuner og amter har siden 1995 reduceret forbruget med over 80 pct., men staten har reduceret med 73 pct. Denne positive udvikling skal fastholdes.

På baggrund af en forbrugs- og interviewundersøgelse drøfter parterne bag udfasningsaftalen fra 1998 de opnåede resultater og behovet for evt. justeringer af aftalen.

Privates anvendelse af pesticider

Regeringen ønsker også at reducere privates brug af pesticider og forebygge forkert anvendelse eller dosering af midlerne.

Derfor vil der blive:

- iværksat en informationskampagne rettet mod private haveejere

- søgt indgået en aftale med erhvervet om "klar-til-brug" midler

Miljøministeriet vil i forbindelse med informationskampagnen både fokusere på forkert dosering og håndtering af sprøjtemidlerne og på mulighederne for at undvære pesticiderne.

Der vil blive søgt indgået en aftale med relevante organisationer og relevant medfinansiering, såsom Den Økologiske Have i Odder og Det Danske Haveselskab om information, herunder etablering af en "hot-line", hvor haveejere kan få vejledning og gode råd om, hvordan problemer med ukrudt, svampeangreb mv. kan håndteres uden eller med et minimum af pesticider.

Der drøftes ligeledes udkast til en aftale med Dansk Planteværn om, at der til privates havebrug alene markedsføres "Klar til brug midler".

Evaluering

I første halvdel af 2010 vil der blive foretaget en evaluering af såvel målopfyldelsen som de anvendte virkemidler.

Der skal hvert år foretages en beregning af behandlingshyppigheden, så man derved kan følge udviklingen i målopfyldelsen, idet der dog skal tages højde for årlige variationer.

Behandlingshyppigheden offentliggøres i Miljøstyrelsens bekæmpelsesmiddelstatistik.

Bekæmpelsesmiddelstatistikken viser store udsving i forbruget mellem de enkelte år som følge af eksempelvis de klimatiske forhold eller særlige udsving i forekomst af sygdomme og skadedyr. For at udjævne sådanne udsving, der ikke afspejler den generelle udviklingstendens, vil behandlingshyppigheden fremover ligeledes blive offentliggjort som løbende gennemsnit over 3 år.

I forbindelse med beregningen af behandlingshyppigheden for 2007 gives en særlig status for opfyldelsen af den samlede strategi. Såfremt Bichel-udvalgets forudsætninger vedrørende landbrugets produktionsvilkår fortsat er gældende, og den teknologiske udvikling tillader det, drøftes muligheden for eventuelt at nedsætte behandlingshyppigheden med 0,1.

Proces

Miljøministeriet har i foråret afholdt møder med Bekæmpelsesmiddelrådet og DANVA med henblik på at diskutere evalueringen af pesticidplanen.

Udkast til pesticidplan blev oversendt til Folketingets Miljø og Planlægningsudvalg og

Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri den 27. juni 2003, samtidig med at den blev udsendt i offentlig høring med en høringsfrist til den 27. august 2003.

Bilag 1.

Aktivitet	2004	2005	2006	2007	2008	2009	I alt
Rådgivning og udvikling af rådgivning	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	33
Bedriftsrådgivning herunder punktkilder - landbrug	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	
Bedriftsrådgivning-gartneri/frugtavl	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
Metodeudvikling til brug for rådgivning	2	2	2	2	2	2	
Pesticidforskning	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5	33,3
FoU i nedsat pesticidanvendelse	2,8	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	
FoU i effekter på miljø og sundhed	3	3	3	3	3	3	
Zoneringsprojekt	2	2	2	2	2		10
Udgiftsandel Danmarks JordbrugsForsknings	1	1	1	1	1		
Udgiftsandel Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser	1	1	1	1	1		
Varslingssystemet	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	48,6
Udgiftsandel Danmarks JordbrugsForsknings	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	
Udgiftsandel Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3	
Økologi kontrol	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	11,4
Restkoncentrationer i fødevarer	1	1	1	1	1	1	6
Nedsættelse af pesticid-anvendelsen på det offentlige område	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	1,8
Nedsættelse af pesticid-belastning i private haver	0,6						0,6
Udgifter i alt	24,6	24,3	24,3	24,3	24,3	22,3	144,7